

Rezumat :

Leonardo Benevolo : Orașul în istoria Europei



Specializarea : Relații Internaționale și Studii Europene

Istoria Evului Mediu : Universitatea “Petru Maior”

Numele studentului :

Asistent Universitar:

MARTIE 2009

Cuprins :

Introducere	3
1. Despărțirea de antichitate	3
2. Formarea unui nou sistem urban.....	4
3. Epoca desavârșirilor.....	6
4. Confruntarea cu lumea.....	7
5. Dificila adaptare la regulile perspectivei.....	8
6. Orașul industrial.....	8
7. Europa în lumea contemporană.....	9
8. Bibliografie.....	9

Introducere

“ Orașul – drept locul unde
se întâlnesc și se încrucișează
toate firele istoriei ”.

Orașele europene s-au născut odată cu Europa¹În rezumatul cărți : ”*Orașele în istoria Europei* ” de Leonardo Benevolo,o să vorbesc despre ce teme cuprinde această carte,care este viziunea autorului asupra Evului Mediu,începuturile orașelor europene,dezvoltarea urbană care începând cu mileniul al III – lea î.Chr. permite obținerea unei accelerări în timp și imprimă un ritm mai rapid evoluției umane²,formarea orașelor medievale,criza orașelor după căderea Imperiului Roman de Apus,mai mult o să prezint o parte din acțiunile despre care autorul ne informează până în secolul al XIX – lea.

În cadrul acestui rezumat țin să subliniez că fiecare capitol va avea parte de o ”disecare”.

1. Despărțirea de antichitate

Din informațiile pe care le deținem datorită arheologilor și istoricilor putem argumenta că Europa s-a născut pe ruinele lumii antice dar și faptul că continuă să se confrunte cu această lume.De altfel în antichitate orașul este cel care domină raporturile instituționale și organizarea teritoriilor.

În acest capitol autorul dezbate începuturile orașelor care a avut loc în perioada mileniul III și II î. Chr., pe Valea Nilului, a Indului și a Fluviului Galben³,dar și despre rolul orașului. De asemenea este menționat orașul grec,care este un “oraș deschis⁴”și totodată arhitectura orașelor care dețin sau nu fortificații. În zona mediterană imperiul reunește un mare număr de orașe-stat sau chiar crează acolo altele noi.

Despre transformările urbane din Imperiul Târziu,odată cu năvălirea barbariilor dar și slăbirea statului imperial,securitatea acestor orașe este compromisă.

Pe lângă aceste informații,autorul cărții ne oferă ocazia de a vedea hărțile dar și planurile orașelor europene,în special planul orașului Trevi,și anume:Porta Nigra,catedrala lui Constantin,circul,amfiteatrul,dar acestea orașe care se dezvoltaseră liber sunt nevoite să se înconjoare de ziduri⁵ pentru a-și asigura securitatea cetățenilor.

Despre criza orașelor după căderea Imperiului Roman de Apus,autorul spune că reorganizarea urbană este întreruptă în Occident după secolul al V- lea,prin prăbusirea statului imperial⁶,care duce la un mediu supradimensionat.

În cadrul acestui capitol se face o paralelă între Imperiul Roman și Imperiul Chinez,pentru a vedea diferențele dintre cele două imperii:pană în secolul al VI- lea,atât Imperiul Roman cât și Imperiul Chinez sunt însoțite de difuzarea unei credințe religioase interne și “straine”:creștinismul respectiv budismul;ei bine această situație se schimbă după sec.VI:după o reunificare a Chinei în 581 realizată de cele două dinastii Sui și Tang,care au un efect pozitiv asupra Chinei asigurându-i o supraviețuire durabilă,dinamism demografic,etica tradiției imperiale,progrese științifice,tehnologice și

¹ Benevolo,Leonardo,Orasul in istoria Europei,Introducere,Constructia Europei,Iasi,Polirom 2003,pagina 9;

² Ibidem, pag. 9;

³ Ibidem, pag. 17;

⁴ Ibidem, pag. 17;

⁵ Ibidem, pag.20;

⁶ Ibidem, pag.25;

în cele din urma o superioritate mondială indiscutabilă din punct de vedere economic dar și administrativ⁷, pe când Iustinian eșuează.

Patrimoniul antic are de suferit de pe urma invazilor barbare, multe dintre locurile publice, precum: terme, teatre, amfiteatre, circuri au fost distruse, dar au rămas alte patrimonii culturale în care putem găsi o mica parte a arhitecturii romane, și anume: FORUL: denumit ca și prototipul orașului imperfect⁸; COLOSSEUMUL: care rămâne un element dominant al peisajului roman, era loc al martiriului primilor creștini⁹. Cu timpul alte orașe cunosc evoluții diferite în funcție de situațiile economice, culturale și în cele din urmă militare, care erau cele mai importante. Mai marii conducători ai lumii își stabilesc reședința în mai multe ținuturi, exemplu: Theodoric la Ravenna și Pavia; Ataulf și Galla Placidia la Barcelona și multi alții; în final multe dintre orașele importante în lumea medievală își pierd rolul politic și economic, altele se atrofiază¹⁰ sau dispar complet. Cu timpul însă ideea de oraș își pierde sensul general¹¹ și se individualizează printr-o nouă subordonare față de elementele geografice. Orașele care au mai rămas în picioare, în cadrul lor natural, omul reîncepe să-și exercite inventivitatea¹²: în orașele romane se schimbă arhitectura: teatre, temple, amfiteatre, apeeducte¹³ sunt fortificate, iar unele au rol defensiv și comercial.

Concluzia acestui capitol este faptul că orașele suferă anumite schimbări atât din punct de vedere arhitectural, economic cât și cultural, datorită invaziei barbarilor sau a altor mijloace.

2. Formarea unui nou sistem urban

În capitolul 2 al cărții putem observa că autorul începe prin a evidenția o parte a istoriei din a doua jumătate a secolului al X-lea.

Atât orașele cât și civilizația în sine începe un proces de evoluție: se cunosc noi tehnici de cultivare, folosirea de terenuri muntoase și de șes, noi surse de energie: mori de vânt sau de apă¹⁴. Dar această evoluție are un efect benefic asupra orașelor, punându-le într-un cadru favorabil: orașele devin centre specializate în activități care nu sunt supuse autorității politice, iar începând din secolul al XI-lea orașele își dobândesc autonomia și susțin în mod avantajos confruntarea cu puterile statale slăbite și îndepărtate¹⁵.

Între timp cunoștințele lăsate moștenire de civilizația antică, încep să fie șterse din peisajul fizic și mental: anumite opere precum picturile și sculpturile religioase încep să dispară, patrimoniul artistic al Romei a fost ars în timpul războiului împotriva goților (535-553).

⁷ Ibidem, pag. 26;

⁸ Ibidem, pag. 28;

⁹ Ibidem, pag. 28;

¹⁰ Ibidem, pag. 28;

¹¹ Ibidem., pag. 28;

¹² Ibidem, pag. 30;

¹³ Ibidem, pag. 32;

¹⁴ Ibidem, pag. 36;

¹⁵ Ibidem, pag. 36;

O mică parte din piesele de artă aparținând lumii medievale au fost găsite, dar în cea mai mare parte lipsesc, făcând imposibilă cunoașterea adevărată a unor fapte și a unor acțiuni a civilizației medievale, putem doar să presupunem dar nu să știm cu adevărat.

Despre orașele maritime autorul ne dezvăluie cum au evoluat din punct de vedere arhitectural, punându-le în lumina pe cele mai importante orașe: Veneția care este unul dintre orașele care începe o expansiune în Adriatică și Mediterana, deși la început apare ca un oraș-stat comercial, mai târziu se face cunoscută datorită faptului că este un oraș inundat de apă, dar cel mai important se datorează prin mulțimea de canale construite pentru navigare și comerț. Veneția este singurul oraș-stat european care concurează cu succes statele naționale din secolul al XVI-lea¹⁶ și își păstrează poziția de putere mondială până în secolul al XVIII-lea. Despre celelalte ținuturi maritime, precum Pisa care este un spațiu locuit încă din epoca romană și etruscă¹⁷, întâlnim tehnici de construcție ca în Veneția: poduri, apeducte și multe facilități, de asemenea stilul pisan cu timpul va cunoaște o răspândire și un prestigiu de valoare în Sicilia, Sardinia și Toscana, în final în anul 1404 cade sub dominație florentină iar de atunci devine un pașnic oraș de provincie¹⁸. Desigur aceste inovații structurale le întâlnim și în alte orașe europene. Se pune întrebarea: datorită cărui fapt orașele înțalnesc o asemenea evoluție? La această întrebare ne răspunde autorul, și anume: că o parte din populația nouă s-a mutat la oraș din lipsa locului de muncă la țară, ducând la creșterea mesetșugarilor, această acțiune are limitele ei, orașele încep să fie supraaglomerate iar atunci statul se decide să acționeze prin implementarea unor taxe care apoi sunt folosite pentru construirea de fortificații și armament. Tot în acest capitol autorul distinge patru inovații majore din societatea medievală: edificiile publice și private formează un complex; structura spațiului public al orașului: episcopia, ordinele religioase (desigur un oraș mai mare are și un centru religios mai mare) iar fiecare oraș este împărțit în cartiere, strazi ș.a. Orașul ocupă spațiul cel mai restrâns, centrul este locul cel mai căutat, clădirile cresc în înălțimi, în special bisericile și palatele, dinamismul dezvoltării dă orașelor un aspect mereu neterminat¹⁹.

În cadrul orașelor italiene, mai specific Bologna care este un oraș antic unde în 1088 se înființează celebra universitate, care este cea mai veche din Europa și primește în custodie Pandectele lui Iustinian²⁰, încep să apară noi construcții definând mai nuanțat orașul: structura zădirii din cărămidă și piatră; în cele mai multe cazuri planul orașului erau în formă dreptunghiulară dar în timp își va schimba forma, exemplu: în orașele fluviale precum: Bordeaux, Köln, Tours evoluează de la forma dreptunghiulară la forma de tip semicerc mărginit de fluviu. Sunt construite cetăți pe vârful colinelor, prima cetate medievală apare în secolul al VII-lea ocupând două coline: Santa Maria și Castelvecchio, unde desigur este construită o catedrală întemeiată de Rothari.

În finalul acestui capitol mai trebuie menționate câteva aspecte ale zonelor de așezare a civilizației medievale dar și colonizarea și orașele noi.

Pentru început zona mediterană în cadrul căruia intra orașele de origine romană: Bologna, Florența, orașul îndiguit Ferrara. A doua zonă este Italia meridională și Spania care în urma invaziilor barbare au de suferit (7 secole sub dominație arabă), Roma

¹⁶ Ibidem, pag.41;

¹⁷ Ibidem, pag.42;

¹⁸ Ibidem, pag.45;

¹⁹ Ibidem, pag.51;

²⁰ Ibidem, pag.53;

e devastată. Dar acestea își dobândesc teritoriul de drept urmând să-și impună din nou dominația asupra vechilor modele de construcție. Ultima zonă este aria septentrională, unde întâlnim o diferență dintre orașele așezate pe ruinele antice: Treveri, Köln, Mainz, Londra²¹ și cele născute dintr-o concepție originală nu mai sunt atât de importante. Se dezvoltă noi tehnici de construcție: utilizarea lemnului.

Paris este un oraș care se dezvoltă în prima jumătate a secolului al XII-lea și care cu timpul o să cunoască o evoluție semnificativă în arena internațională. Elita intelectuală a Parisului are drept centru universitatea²² având în frunte personalități ca Abélard și Sf. Bernard, dar și a meșterilor din Île-de-France care au dezvoltat disciplinele tehnice și formale dominând întreaga Europă. În vecinătatea Olandei, Flandra se concentrează asupra industriei textile de unde orașele își câștigă autonomie politică și un rol economic pe scena internațională.

Înainte de a începe cu colonizarea și orașele noi mai trebuie notat Bruges ca fiind cel mai mare oraș comercial din Europa transalpină.

Colonizarea și orașele noi se datorează importurilor de alimente și materii prime dar și exportarea produselor comerciale și industriale. Datorită creșterii populației este nevoie ca pădurile să fie defrișate pentru mărirea producției și a locuințelor. Aceste acțiuni duc la formarea de orașe noi întemeiate de regi, vasali sau ordine religioase²³.

3. Epoca desăvârșirilor

Dacă în al doilea capitol autorul scrie că orașele încep să prinda contur, al treilea capitolul este vorba despre întreruperea dezvoltării orașelor europene datorită unei mari crize economice care durează din prima treime a secolului al XIV-lea până la jumătatea secolului al XV-lea. Pe lângă acest eveniment care se dovedește a fi unul fatal orașelor, mai apare o criză a ciurmei: 1347-1348 unde orașele mari ca Florența, Köln pierd locuitori, cifra aflându-se între 40.000 și 75.000 de locuitori. Efecte pozitive ale acestei crize economice este deschiderea primului drum carosabil care traversează Alpii, serviciu de curierat între Bruges și Veneția, mai mult prima bursa de comerț este organizată în prima jumătate a secolului al XV-lea de familia Van der Beurs²⁴.

Dupa cum argumentam în primele fraze, criza economică se face simțită în fiecare domeniu: de la țărani, meșteșugari până în cadrul instituțiilor universitare din Evul Mediu.

O nouă cultură artistică i-a naștere începând din 1300 construindu-se noi clădiri publice și private. Bisericile cunosc o evoluție ridicată, se folosesc noi metode, materiale sau anumite efecte de stil sunt folosite uneori pentru personalizarea orașului. Mai marii pictori precum Masaccio, Donatello, Paolo Uccello, Pelacconi sunt câțiva dintre cei care repun în discuție rolurile culturii tradiționale dar totodată și Filippo Brunelleschi care este capul influențării noii arhitecturi cât și arta figurativă²⁵.

În finalul acestui capitol pot spune că autorul ne transmite evoluția orașelor din punct de vedere al artei, lucrările unor pictori care au pus bazele în decorarea

²¹ Ibidem, pag. 63;

²² Ibidem, pag. 65;

²³ Ibidem, pag. 73;

²⁴ Ibidem, pag. 81;

²⁵ Ibidem, pag. 89;

orașelor, întemeierea de noi catedrale care semnifică măreția orașelor dar totodată și imaginația artiștilor.

4. Confruntarea cu lumea

“Lumea nouă”.

O nouă lume se naște. “*Confruntarea cu lumea*” este un capitol care scoate în evidență începutul unor serii continue de expediții care au loc pe mai multe continente.

Istoria ieșirii din “stupul Europei” se datorează istoricilor francezi care măsoară și își dau seama că Europa a atins o masă critică²⁶ fapt care duce la ieșirea din frontierele Europei, căutarea de noi teritorii a început. Nu întârzie să apară și conflicte între alte țări din afara Europei: este vorba despre conflictele materiale și culturale. În anul 1403 Împăratul Chinei trimite în Oceanul Indian o serie de expediții maritime, comerciale și militare pe când europenii instaurează o economie mondială. Pentru a putea pleca în astfel de expediții încep să se investească bani devenind totodată o afacere. Aceste expediții au efecte negative mai ales în cazul Imperiului Aztec unde între anii 1519-1520 sunt invadați de către Hernán Cortés care îl cucerește, urmând ca Francisco Pizarro să cucerească Imperiul Incaș 1523-1537. Colonizarea Asiei și Africii reprezintă unul dintre cele mai mari apogee ale europenilor. Deși unele expediții au eșuat (expediția lui Diogo Cão 1485 și Francesco Barreto în 1569) dorința de cunoaștere a fost mai profundă, ele au continuat urmând ca în 1595 olandezii să își facă apariția pe Insula Java (Oceanul Indian), desigur în același timp francezii și alte popoare europene. Bineînțeles că aceste colonizări sunt benefice pentru țările europene deoarece au oportunitatea de a-și mări puterea dar și influența în cadrul sistemului internațional.

În concluzie acest capitol cuprinde expedițiile europeniilor, descoperirea de noi teritorii și cel mai important eveniment o să fie o confruntare dar de data aceasta nu numai prin arme ci și prin cultură, limbă și tradiție.

5. Dificila adaptare la regulile perspectivei

“Cine să povestească diversele lovituri ale instructorului
Despre brațe rupte și picioare rupte???”²⁷”

În opinia mea capitolul 5 este unul dintre cel mai complex capitol al cărți, în special construirea de noi orașe, forme ale orașelor (străzi, clădiri) într-o perioadă atât de scurtă dar totodată și schimbările care au loc, pe primul loc clasându-se arhitectura. Datorită Păcii de la Cateau-Combrésis (1559) și Conciliului de la Trento (1563) Europa își regăsește echilibrul politic și religios și începe o perioadă de reorganizare care privește și amenajările urbane și teritoriale²⁸.

Perioadele care au pus bazele transformărilor urbane din 1550-1750 și-au pus amprenta pe tot ceea ce înseamnă arhitectură, cultură, istorie și artă a Europei demonstrând capacitatea de muncă, imaginație și ambiția artiștilor de a schimba lumea. Porturile sunt

²⁶ Ibidem, pag. 108;

²⁷ Apud, pag. 153;

²⁸ Ibidem, pag. 126;

extinse, străziile capătă o nouă formă: drepte, depășind uneori 4,5 km lungimea, noi planuri ale diferitelor orașe sunt create, exemplu: Planul de extindere a orașului Torino (1620) sau reconstrucția Lernei (1604). Între anii 1540 și 1640 se recuperează aproape 120.000 de ha și alte 45.000 de ha în secolul următor. Cu timpul însă începe o nouă aventură (1650): formarea unui nou clasicism²⁹. Deasemenea în aceste noi proiecte se implica inclusiv mai marii conducători, exemplu: Henric al IV-lea care a realizat o reformă a aparatului administrativ pe care se bazează absolutismul monarhic. Orașe precum Veneția, Sankt Petersburg, Madrid, Torino au parte de “disecări” atente și rafinate: se construiesc noi poduri, apeducte, fântâni, drumuri dar chiar și reconstruirea de cartiere.

Incendiul din Londra oferă o ocazie unică în Europa de a reconstrui la scară mare o capitală după un model modern³⁰: lărgirea străziilor, canalizarea fluviului, parcuri regale și edificii publice.

6. Orașul industrial

Dacă în capitolul 5 observăm construirea de noi orașe, străzi, în capitolul 6 orașul devine un loc industrial. Orașul capătă o nouă înfățișare care va depăși un prag critic și dau schimbări un caracter revoluționar³¹.

Evenimentele care au dus la influențarea acestor peisaje revoluționare sunt: creșterea populației, creșterea producției industriale și mecanizarea sistemelor productive. Pe lângă aceste evenimente mai sunt menționate diversitatea situațiilor politice, religioase și în ultimul rând progresul tehnic și spiritul de inițiativă.

Apariția căilor ferate reprezintă o adevărată revoluție industrială pentru umanitate. Dar toate aceste beneficii de pe care omul are de câștigat cu timpul va cunoaște probleme serioase datorită (cum spuneam mai sus) creșterii populației, și anume: canalizarea, rețeaua de apă, iluminatul cu gaz, transport public, școlile. Cu toate aceste probleme nu este încă stabilit cine trebuie să răspundă cu soluționarea lor.

Hausman este personajul principal în cadrul construirii de apeducte și alte utilități benefice pentru umanitate care s-au păstrat până în zilele noastre.

7. Europa în lumea contemporană

În ultimul capitol al cărții “*Orașul în istoria Europei*” autorul surprinde acțiunile care se petrec în orașele europene începând din secolul al XIX-lea. Ca urmare a invaziilor, în cadrul Congresului de la Berlin (1878) se hotărăște împărțirea Africii care se pare că a fost un proces aproape împlinit.

Acțiunile europenilor în Africa și India sunt de mare importanță: noi orașe i-au născut peste altele vechi sau se construiesc altele în apropiere de siturile originale. Totodată sunt construite 3 noi orașe de-a lungul Canalului de Suez: Port-Said (1859), Port-Tewfik și Ismaïlia (1862) dar și modernizarea orașului Cairo. De aici putem trage concluzia că datorită coloniștilor europeni unele țări vor cunoaște o evoluție atât arhitecturală cât și materială.

²⁹ Ibidem, pag. 140;

³⁰ Ibidem, pag. 150;

³¹ Ibidem, pag. 157;

Pe langă aceste schimbări cultura și tradiția europeană se suprapune cu cultura și tradiția africană care vor duce la o serie de conflicte,este impusa chiar și o limbă care mai târziu o sa devină oficială.

Rolul orașului începe să fie definit prin funcțiile pe care le deține:locuința, munca,cultivarea trupului și a sufletului,un ultim aspect locuința reprezintă elementul principal al orașului³².

În ultimii 50 de ani Europa suferă din nou de noi schimbări și planificări în special după Primul Război Mondial și Al Doilea Război Mondial fiind reconstruite case,edificii publice care au fost distruse.

Aceste evenimente și-au pus amprenta pe tot ceea ce înseamna arhitectura:în 1946 *Marea Britanie* lansează un program intitulat new towns³³; *Suedia* fiind neutră în război,între anii 1940-1950 realizează planuri de extindere atât a capitalei cât și a orașelor vecine;*Franța* aplică programul villes nouvelles³⁴ iar *Germania* își construiește un patrimoniu urban într-un cadru evoluat dar nu înnoit³⁵.

În concluzie pot argumenta că Europa cunoaște o renaștere arhitecturală care va fi baza noilor așezări.

“S-a născut din propria ei cenușă”.

Bibliografie : Leonardo Benevolo,*Orașul în istoria Europei*,Cluj-Napoca,Polirom, 2003,Iasi,260 pagini.

³² Ibidem, pag.198;

³³ Ibidem, pag.200;

³⁴ Ibidem, pag.203;

³⁵ Ibidem, pag.203;